

## “Gratis adgang

– Det centrale spørgsmål er:

Hvordan kan vi øge anvendelsen af den viden, vi producerer?

**Open Access** er en vej till at øge anvendelsen og nytten af det, vi investerer i vores videnproduktion.”

*Nordisk Ministerråds generalsekretær Dagfinn Høybråten*

De följande texterna om Open Access har tidigare publicerats i *NordForsks Magasin* 2013 och med tillstånd från NordForsk återpubliceras de i *Nordicom-Information* 3-4/2013

## Nordisk Ministerråds generalsekretær Dagfinn Høybråten

# Open Access

### **'Vi har et fælles ansvar i Norden for at gøre os tilgængelige'**

*Nordisk Ministerråds generalsekretær Dagfinn Høybråten har en klar holdning til, at den viden, Ministerrådet producerer, skal være tilgængelig for alle. Ambitionen er at øge videnniveauet i politikernes beslutningsgrundlag. Derfor har han sat fokus på udvikling af en stor Open Access-database og -politik: Nordeana. Her vil alle snart kunne hente ny viden. Helt enkelt og gratis.*

Nordisk Ministerråd giver fra 2014 gratis adgang til den viden, der produceres via sekretariatet og institutionerne NordForsk, Nordic Innovation, Nordicom, NordRegio, Nordens Vælfærdscenter, Nordisk Energiforskning. Andre nordiske institutioner har mulighed for at koble sig til.

*Open Access var et af de første projekter, du besluttede at sætte fokus på som generalsekretær. Hvorfor lige dette?*

- Da jeg kom til som generalsekretær, fik jeg i opdrag at modernisere Nordisk Ministerråd med udgangspunkt i at øge nytten af det, vi gør. Jeg skal sørge for, at de nordiske lande får meget igen for de betydelige ressourcer og den politiske energi, de investerer i det nordiske samarbejde. Open Access er en naturlig del af dette moderniseringsopdrag.
- Nordisk Ministerråd genererer en enorm videnproduktion på mange niveauer, fra forskning til kortlægninger og rapporter. Noget er meget fagligt, noget er mere overordnet, noget er mere politisk præget. Men det faktum, at vi finansierer viden i eget og eksternt regi, er et værktøj, som vi skal benytte os af.
- Det centrale spørgsmål er: Hvordan kan vi øge anvendelse af den viden, vi producerer? Open Access er en vej til at øge anvendelsen og nytten af det, vi investerer i vores videnproduktion.

*Hvad er formålet med en nordisk Open Access-politik og -database?*

- Formålet er helt grundlæggende at bakke op om en af de fremmeste værdier inden for akademien, nemlig at den viden, der skabes, skal være åbent tilgængelig og nyttig for andre. Den skal kunne formidles, og man skal kunne bygge videre på den. Det handler om en god operationalisering af den nytteværdi. Open Access er et svar på det.
- Vi oplever, at mange kigger mod Norden, fordi vi er en velfungerende region og har et udstrakt og godt samarbejde. Den opmærksomhed, vi får, skal vi bruge til at formidle vores viden og erfaring. Jeg oplever en efterspørgsel efter det i vid forstand. Vi har et fælles ansvar i Norden for at gøre os tilgængelige for resten af verden.

- Open Access er i princippet en mekanisme til at åbne vinduet mod verden. Det er naturligt, at vores Open Access-politik skal spille sammen med nationale og internationale politikker så vidt muligt. Så både døre og vinduer skal åbnes.

*Din ambition er at tilgængeliggøre videngrundlaget for det politiske niveau. Hvordan skal det ske?*

- Det at gøre sig tilgængelig via Open Access vil føre til, at vi bliver citeret og kan blive en inspirationskilde. Det er i sig selv en branding af Norden, og det bidrager til det ædle formål at bygge en verdens vidensbase.
- Nordisk Ministerråd er sekretariat for regeringssamarbejde i Norden. Vi er et politisk sekretariat – vi er ikke politikere. Vores fremmeste opgave er at tilrettelægge og initiere politiske beslutninger og handlinger, som Norden har nytte af at gøre sammen, i stedet for at landene gør det hver for sig. Vi producerer i nærheden af 1.000 publikationer om året, så vi vil i større grad fokusere denne produktion på at fremskaffe et godt videngrundlag for politiske, administrative og faglige handling i Norden. Et grundlag, som landene kan bygge deres policyudvikling, deres politiske initiativer og reformer på. Så vi vil dreje vores fokus mere i retning af anvendelighed.
- Helt konkret så har vi eksempelvis fået i opdrag fra de nordiske sundhedsministre at lave en opsummering af de områder, hvor der er størst potentiale for øget samarbejde i Norden. Og hos Nordens Velfærdscenter har vi bestilt en kortlægning af, hvor vi i Norden faktisk samarbejder. Det er eksempler på, hvordan jeg tænker mig systematisk at bruge viden som grundlag for policyudvikling – og den skal naturligvis ligge frit tilgængelig for resten af Norden og verden.

*Hvilke udfordringer ser du på Open Access-området?*

- Open Access er nyt land for os og for mange andre, så der kommer helt sikkert udfordringer. Men jeg har en grundlæggende tro på viden som grundværdi i alt, hvad vi gør. Jeg tror på den grundværdi i forskning og akademia, at vi deler resultater, at vi kan bygge successivt på andres viden. Og jeg synes, at Open Access er en naturlig del af den tænkning. De udfordringer, vi møder, skal kunne overvindes, for dette er så rigtigt at gøre.

Niels Stern

## Nordisk Ministerråd satser på Open Access

*Nordisk Ministerråds sekretariat og syv af Ministerrådets institutioner, herunder NordForsk, er gået sammen om at lave en fælles publiceringsplatform. Fremover vil alle rapporter, bøger, tidsskrifter og policy-papirer ligge gratis og frit tilgængeligt – i Open Access – på denne platform. Navnet er Nordeana – skrifter af og om Norden.*

Leder af publiceringsenheden i Nordisk Ministerråds sekretariat Niels Stern driver dette nordiske Open Access-projekt. Hans opgave er at få den nye platform fyldt med nordisk viden. Og samtidig at få formuleret en Open Access policy for hele Nordisk Ministerråd i samspil med nationale, europæiske og globale Open Access policies.

### **Nordisk Ministerråd laver nordisk Open Access policy**

Nordisk Ministerråds sekretariat, NordForsk og seks andre af Ministerrådets institutioner er gået sammen om at gøre al viden, der publiceres under paraplyen det nordiske samarbejde, gratis tilgængelig. Det betyder, at vi skaber en moderne og effektiv publiceringsplatform, Nordeana, hvor vi samler alt det nye, vi udgiver. Den tekniske løsning findes allerede og drives af Uppsala Universitetsbibliotek, og dem har vi nu indgået et samarbejde med, fortæller Niels Stern og fortsætter:

- Vi ønsker at lave en Open Access-policy for alle vores publikationer, og vi gør det i to trin: I første omgang skal alt, vi selv udgiver, være Open Access. Den policy forventer vi at implementere i løbet af foråret 2014. Andet trin er en policy for de publikationer, vi helt eller delvist finansierer, men som udgives eksternt, fx i videnskabelige tidsskrifter. Dette trin er mere kompliceret, fordi det involverer mange flere interessenter, men så meget desto mere er det vigtigt for os.

### **Fra policy til handling**

I forskerkredse har der været talt om Open Access i mange år, og diskussionen har rykket sig fra for 10-15 år siden at være en spredt bevægelse til i dag at være et faktum med politisk vilje bag. Niels Stern siger:

- I dag har vi fri adgang til mange offentligt finansierede publikationer – men slet ikke til alle. Så der er stadig et stykke vej endnu. Flere undersøgelser har vist, at kun omkring 20 procent af alle de videnskabelige artikler, der udgives, er Open Access fra udgivelsestidspunktet. Når det drejer sig om videnskabelige bøger er det tal lavere. Så selv om de fleste efterhånden er enige om, at Open Access er vejen frem, så er der endnu langt fra policy til handling.

Et spørgsmål, der melder sig, er, om man kan sælge noget og samtidig give det væk gratis. Det mener Niels Stern godt, man kan. Det sker allerede i dag. Han fortæller:

- Du kan for eksempel downloade en gratis PDF, men skulle betale for at få en trykt version eller en e-bog. Både den trykte version og e-bogen er tilført en merværdi, som visse læsere efterspørger og gerne vil betale for. Det er en model, nogen kalder for *freemium* – altså hvor man giver noget væk gratis og samtidig tilbyder det som et *premium*-produkt.
- Men uanset forretningsmodellen så handler det fortsat og dybest set om at give fri adgang til den publicerede viden, som Nordisk Ministerråd finansierer. Og dermed indtræder vi i et globalt og demokratisk projekt, som endnu ikke er lykkedes fuldt ud. Men som vi som international organisation kan bidrage positivt til.

*De fleste kommercielle forlag kræver ca. 1.500-2.000 euro for at give en forfatter lov til at publicere en tidsskriftsartikel i Open Access. Det gør det vanskeligt for unge forskere at tilgængeliggøre deres viden, for slet ikke at tale om forskere i ulande, som har store problemer med både at aflevere deres viden og at få adgang til andres, siger Niels Stern*

